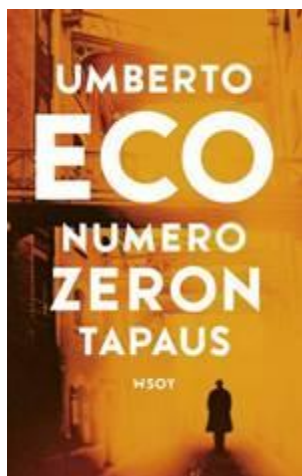

Umberto Eco: Numero Zeron tapaus

Lehtineekereiden seikkailuja MARJATTA RIPSALUOMA (10.1.2016)

Niin kuin usein näinä aikoina, kirja tuli lukulistalle ilman että tiesin siitä kovin paljon. Kyseessä on tietysti tunnettu kirjailija, niin että sikäli saattoi kuvitella kirjan olevan mielenkiintoinen. En tarkoita kirjailijan myyntimenestystä, vaan sitä että hän on myös tieteentekijä, tarkemmin sanoen semiootikko.

Semiootikot tutkivat kieltä. Selvimmin Umberto Econ tausta käy ilmi hänen suosituimmasta kirjastaan nimeltä *Ruusun nimi*, joka sijoittuu luostarilaitokseen ja siellä tärkeintä on kirjasto. Ne olivat oppineimpien munkkien hoitama osa luostareita. Munkkien työnä oli myös kopioida käsikirjoituksia. Erittäin tärkeää työtä ennen kirjapainotaitoa.

Ruusun nimi oli eräänlainen dekkari, sitä samaa on tässä, kirjan- tai lehtien kustantaminen voi olla aika kieroä eikä siinä bisneksessä välttämättä ajatella sisältöä muun kuin myynnin näkökulmasta.

Kirja, siis tämä *Numero Zeron tapaus*, on ilmestynyt tänä vuonna niin Italiassa kuin Suomessakin. Sitä en tiedä millä perusteella kirjoja valitaan suomennettavaksi. Mutta minulla on sellainen tunne, että Econ tapauksessa on kyse nimenomaan toivosta saada myydyksi kirjoja. Ehkä kustantajan tarpeesta saada lisää rahaa. Myyntituloilla kustantajat voivat sitten painaa vähälevikkistä kirjallisuutta.

Tätä ennen olen lukenut Econ tietokirjan nimeltä *Kauneuden historia*. Siinä Eco ei ole toiminut kirjailijana, vaan lähinnä toimittajana. Suuri monivärikuvituksin tehty opus on painettu kirjaksi sen jälkeen kun aiheesta on tehty cd-rom-

julkaisu. Kirja muistuttaa oppikirjaa, mutta en tiedä onko sitä sellaisena käytetty Suomessa, mutta cd-rom mahdollisesti on ollut uudenlainen opetusväline. Jostakin olen lukenut että Eco on ollut suosittu luennoitsija niissä yliopistoissa joissa hän on opettanut. Joka tapauksessa tämän *Numero Zeron tapauksen* pääosassa ovat suhteellisen nuoret ja ilmeisen lahjakkaat luuserit jotka joutuvat muun toimeentulon puutteessa ottamaan osaa lehden toimittamiseen koska rahaa tarvitaan. Kummallinen käänne näiden tulevien toimittajien elämässä ilmeisesti oli se, että lehden numeroita suunniteltiin ja kirjoitettiin, mutta ei julkaistu. Lisäksi tarinan tekee monimutkaiseksi kirja, joka pitää samaten kirjoittaa. Juoni ei kyllä kaikin osin tunnu perustellulta. Jos Eco ajatteli salaliittoa, hän hylkäsi sen, mutta ei tästä kyllä tule rikosromaaniakaan.

Romaani saa jonkinmoisen dekkarin hahmon, mukana on kustannusmaailman hämäämpää porukkaa, sellaista joka nyky maailman aikaan alkaa olla aika yleistä. On haamukirjailijoita ja roskalehtien toimittajina jollain lailla menestyneitä ihmisiä. Kirjan tarina on kiemurainen ja sitä lukee lähinnä sen takia, että toivoo ehkä seuraavalla sivulla päästävän vihdoinkin asiaan. Kysymys on siitä että MIHIN asiaan.

Puoliväliin mennessä luettuani alkaa tuntua siltä, että olen joutunut suljettuun huoneeseen ja huoneessa on vain televisio, josta tulee loputtomasti RAI 1 tai 2, *uno* tai *due*, ohjelmistoa. Siitä tulee ehdottomasti hulluksi ennemmin tai myöhemmin.

Joka ei ole nähnyt kyseisiä televisiokanavia saa kiittää itseään, että on kohtalon oikusta säästynyt ihmispoloisen kamalimmalta (melkein) tuskalta välttyessään ylipäänsä dubatulta tosi-TV:ltä, tietovisailuista tai julkkisten ohimarssista illan jälkeen. Kuvittelen että italialainen roskalehdistö on kuitenkin vielä surkeampi juttu.

Huonoa makua

Keltainen lehdistö perustuu ennen kaikkea huonoon makuun. Se puolestaan ei ole mitenkään määriteltävissä, koska kyse on lukevan/katselevan/kuuntelevan yleisön loputtomasta typeryyksien ja kohtuuttomuuksien kokemisen tarpeesta. Kysymyksessä on suunnilleen sama asia kuin silloin kun mittailaan esimerkiksi amerikkalaisten tyhmyyttä: kukaan ei ole koskaan mennyt vararikoon (yli)arvioidessaan amerikkalaisen typeryyden määrää.

Sanonnan isäksi mainitaan ainakin Mark Twain ja se on edelleen hyvin käyttökelpoinen. Jos ajattelen media-moguleita jotka piileskelevät esimerkiksi italialaisen joukkotiedotusvälineistön takapiruina, niin mieleen nousee etsimättä Berlusconin kuva.

Mutta kirjan kirjoittaja on siis *nègre*, eli haamukirjoittaja. Sana on tässä tuossa muodossa, ranskaksi. Kiinnostava sana, koska Suomessa *lehtineeker*i on se lehden perustoimittaja, joka joutuu juoksemaan tulipalojen ja varkauksien ja muiden rikosten perässä tienatakseen leipänsä. Jos joutuu senttariksi, niin se voi olla vielä huonommin kannattava ammatti. Voi olla että sanojen merkitys ei ole valjennut minulle täysin. En tunne Italian lehdistöhistoriaa, mutta viime aikoina ainakin televisiokanavien omistus on maassa keskittynyt.

Suomentaja on päätenyt siihen, että vieraskieliset sanat esiintyvät kirjan sivuilla ilmeisesti samoin kuin alkuperäisessä italiankielisessä opuksessa ilman selityksiä. Usein kirjoissa on sitaatteja, mutta näitä ei ole suomennettu, tässä ihmisistä puhutaan myös nimellä signor tai signorina. Miksi oli välttämätöntä jättää italialainen puhuttelutapa kirjaan?

Tämän kirjan taustalla on 1990-luku, josta suomalaiset todennäköisesti eivät tiedä kovinkaan paljon mitään Italian perspektiivistä. Selvää on se, että tietokoneet ovat tulleet kustannusmaailmassa työkaluiksi ja työ on nopeutunut.

Kun rikas ihminen palkkaa kirjan kirjoittajaksi luuserin, hän kuvailee haamukirjailijansa persoonaa oikein herkullisesti:

"Anteeksi, mutta tähän olette tähän mennessä kirjoittanut vain paikallislehtiin, ollut sekatyöläisenä muutamissa kustantamoissa, kirjoittanut romaanin toisen henkilön nimissä (älkää kysykö minulta kuinka, mutta se sattui käsiini, ja teksti toimii, siinä on rytmiä), ja viisikymppisenä te kiiruhdatte luokseni kuultuane että minulla saattaisi olla teille töitä. Te siis osaatte kirjoittaa, tiedätte mitä kirja tarkoittaa, mutta elätte kurjasti. Ei sitä tarvitse hävetä. Sama täällä: jos ryhdyn tekemään sanomalehteä, joka ei koskaan ilmesty, en ole julkaissut kuin urheiluaiheista viikkolehteä ja kuukausittain ilmestyvää aikakauslehteä, joka oli tarkoitettu miehille, yksinäisille miehille, jos ymmärrätte..."

"Voisin tuntea arvoni ja kieltäytyä..."

"Tuskinpa, sillä tarjoan teille kuusi miljoonaa liiraa kuukaudessa vuoden ajan, pimeästi."

En tiedä onko suomalainen kustannusmaailma tällainen. Meillä kuitenkin on puolueisiin sitoutunut lehdistö osin vieläkin. Ei tarvitse puhua välttämättä esimerkiksi trollauksesta. Minkään maan perustuslaissa ei taida lukea että

puolueet tekevät maiden parlamenteissa kansalaisten puolesta päätökset. Yhä enemmän lehdistö on bisnestä. Neljäs valtionmahti?

Lehden Zero-numeroita ei-ilmestyy joitakin kappaleita. Jos tahtoo tietää juonesta enemmän, kirja on luettava. Lukija voi ehkä lukea hyödykseen huvitetuksi tulemisen ilon.

Arvelen edelleen että kirjailija, siis Eco, on todella kuunnellut opiskelijoitaan, nuoria ihmisiä, koska lehden toimituskokouksessa keksittiin kaikenlaisia hienoja ideoita ja niitä vahvistettiin hyvillä vitseillä:

"Kerran me opiskelukavereiden kanssa huvittelimme keksimällä älyttömiä kysymyksiä ja vastauksia. Esimerkiksi: Miksi banaanit kasvavat puussa? Siksi että jos ne kasvaisivat maassa, krokotiilit ahmisivat ne heti. Miksi sukset luistavat lumessa? Siksi että jos ne luistaisivat vain kaviaarissa, talviurheilu kävisi turhan kalliiksi."

Palatino innostui: "Miksi Caesar ehti ennen kuolemaansa sanoa 'sinäkin, Brutuksen?' Siksi, että tikaria hänen rintaansa ei iskenyt Scipio Africanus. Miksi kirjoitamme vasemmalta oikealle? Siksi, että muuten lauseet alkaisivat pisteellä. Miksi yhdensuuntaiset suorakulmiot eivät koskaan kohtaa? Siksi että jos ne kohtaisivat, voimistelijat loukkaisivat nojapuilla raajansa."

Ehkä Eco on istunut opiskelijaruokalassa korvat auki. Kirja on siis viihdyttävä eikä viihdyttämisessä ole mitään vikaa, se on kunniallinen tapa viettää aikaa jota joillakin ihmisillä voi olla tuhlattavaksi asti.

Aikaperspektiivi

Umberto Econ roskikset ovat ehkä pursunneet tavaraa, että hänen arkistoonsa ei enää mahdu yhtäkään liuskaa enempää, siksi osasta ylijääneestä tavarasta tuli kirja. Tämä romaani sijoittuu 1990-luvulle, josta on jo kauan. Keskustellaan esimerkiksi siitä että paavi pyytää anteeksi Galileoilta, joka oli oikeudenkäynnin (vuonna 1633) jälkeen mutissut että se pyörii sittenkin: *eppur si muove*. Kysymys on maapallon pyörimisestä.

Toimituskokouksissa nauretaan pienille mukana kulkevalle puhelimille. Kauan ei enää tarvitsisi kuunnella kanssaihminen valtiosalaisuuksia missä tahansa kadulla kävellessään. Tietokoneita ilmeisesti on, ainakin haamukirjoitettava kirja on yhdellä levykkeellä ja sitä ei kirjaa metsästävä taho ehkä älyä etsiä oikeasta paikasta.

Kirjassa tapahtuu yksi murha, mutta tuntuu siltä että kysymys murhasta on mielipidekysymys riippuen siitä kuka siitä puhuu. Eco ei käsittele poliisia tai

oikeudenkäyntejä joten se osasto jää dekkarikirjoittajien kontolle, esimerkiksi Donna Leonin, joka kuvaa Venetsian elämää muun muassa korruption ja demokratian välisen taistelun kautta. Demokratia tuntuu häviävän aika usein.

Kirja puolustaa paikkaansa eräänlaisena pastissina, ajankuvana Italian tiedotusvälineiden maailmaan. Epäilemättä tämänkin täydellisesti epäonnistuneen lehden tarina kertoo siitä, miten ihmisiä tyhmistetään niin että he eivät enää kiinnostu ympäristöstään, saati että miettivätkin sen muuttamista.

Kuvitteellisenkin lehden tarinassa voi miettiä lehdistön roolia. Vaikea sanoa mikä sen tämänhetkinen tilanne on, neljännen valtiomahdin.

Umberto Eco: *Numero Zeron tapaus*. Suom. Helinä Kangas. WSOY 2015, 211 s.